
Van de bovenste boekenplank

Wie als arbeidsmarktonderzoeker nu en dan een anderstalig boek ter hand neemt, internationale tijdschriften en buitenlandse working papers doorploegt, websites bezoekt of simpelweg wat uitgeverscatalogi inkijkt, komt onvermijdelijk geregeld verrassende dingen tegen. Onderzoekresultaten die niet echt voor de hand liggen en waarvan je graag eens een binnenlands equivalent zou zien. Interessante en intelligent gebruikte data-sets, waarvan je zou hopen dat ze ook bij ons beschikbaar zijn. Conceptuele kaders en onderzoeksmethoden die ietwat van het gewone afdwalen of zelfs gedurfd te noemen zijn. Boeken waarvoor je de tijd niet hebt om ze te lezen of er de waarde van in te schatten omdat ze net naast je eigen enge vakgebied vallen, maar waarvan je graag door een deskundig iemand de inhoud gepeild zou zien. Allemaal dingen dus waarvan je in eerste instantie misschien de neiging hebt om ze voor jezelf te houden in de hoop er later iets mee te kunnen doen dat in je vakgebied ophef maakt, maar waar je bij nader toezien toch in de koffiekamer met collegae over praat omdat je beseft dat je de tijd of de competentie niet hebt om er écht iets mee te doen en je deze parels toch niet verloren wil laten gaan.

De bedoeling van deze rubriek is om dat soort zaken te verzamelen. Wie iets te signaleren heeft contacteert: Walter Van Trier, p/a Steunpunt WAV, E. Van Evenstraat 2C, 3000 Leuven, tel. 016/323225, e-mail: walter.vantrier@wav.kuleuven.ac.be

Van de Boekenplank

Stellen dat de arbeidsmarkt in het laatste kwart van de 20e eeuw ernstige verschuivingen onderging, staat uiteraard gelijk met het intrappen van een open deur. Even vanzelfsprekend lijkt het dat men zich bij de opsomming van deze verschuivingen meestal beperkt tot de obligate vermelding van 'technologische ontwikkeling' en 'globalisering' om negatieve gevolgen als werkloosheid of grotere ongelijkheid inzake lonen te verklaren. Nochtans zou men als even belangrijke ontwikkelingen ook kunnen verwijzen naar zaken als de toenemende arbeidsmarktparticipatie van vrouwen en de uitbreiding van het tweeverdienerschap, de instroom van bijzonder grote cohorten arbeidsmarktintreders rond de jaren '70 als gevolg van de naoorlogse babyboom, de verschuivingen in bestedingspa-

troon en dus in de vraag naar goederen of diensten en dergelijke meer.

Een belangrijke verdienste van Frederic L. PRYOR en David SCHAFFER, *Who's Not Working and Why? Employment, cognitive skills, wages, and the changing U.S. Labor Market*, Cambridge University Press, 2000, xii + 300 blz, is dat zij het geheel van deze factoren in rekening trachten te brengen. Hun uitgangspunt is dat men de dynamiek van de werkgelegenheid en loonongelijkheid in het laatste kwart van de 20e eeuw pas goed kan begrijpen als men oog heeft voor vier grote tendensen, die de Amerikaanse arbeidsmarkt kenmerken: 1) de afnemende participatiegraad van mannen, vooral bij de laaggeschoolden; 2) het toenemend aantal universitair afgestudeerden dat jobs aanneemt onder hun niveau; 3) de significante toename van de loonon-

gelijkheid tussen, maar ook binnen beroepsgroepen; 4) de toename van de gemiddelde opbrengst van investeringen in een universitair diploma. Het provocerende van hun boek is de stelling dat men het tegelijk voorkomen van deze vier tendensen slechts kan begrijpen in het licht van één cruciale vaststelling: met name dat het aantal jobs voor lager opgeleiden sneller toeneemt dan het aantal mensen met overeenkomstige kwalificaties én dat het aantal jobs voor hoger opgeleiden trager toeneemt dan het aantal mensen met overeenkomstige kwalificaties.

Deze stelling vloekt uiteraard met de courante visie van vele, zoniet de meeste beleids- en opiniemakers. Want als dit klopt dan moet men de werkloosheid (of lage werkzaamheidsgraad) van laaggeschoolden en de toenemende loonongelijkheid niet (in hoofdzaak) wijten aan het verdwijnen van jobs waarvoor slechts een beperkte scholing is vereist onder invloed van technologische ontwikkeling of internationale handel. Voor Pryor en Schaffer ligt de belangrijkste oorzaak van deze beide nefaste gevolgen in een *zeer sterke neerwaartse mobiliteit* oftewel in de toenemende kans dat hoger geschoolden jobs innemen die slechts een lagere scholing vereisen. Hoe verklaren zij deze sterke neerwaartse mobiliteit? Drie soorten mechanismen spelen hierbij volgens hen een belangrijke rol: a) de uurlonen binnen en tussen beroepsgroepen zijn star of 'kleverig', b) de arbeidsmarkt sorteert werknemers in toenemende mate op basis van hun cognitieve vaardigheden en niet enkel op basis van opleidingsniveau, c) een toenemend aantal opgeleide vrouwen vervult jobs die vroeger werden uitgevoerd door mannen.

De theoretische basis van deze visie uitleggen, vergt meer plaats dan hier voorhanden is, al moet het duidelijk zijn dat de auteurs een model van de arbeidsmarkt hanteren waarin plaats is voor institutionele factoren. Arbeidsmarkten functioneren in deze visie anders dan de tekstboeken het voorschrijven. Pryor en Schaffer vinden voor deze provocerende stelling erg veel steun in de uitgebreide en gedetailleerde empirische analyse, die het grootste deel van hun boek uitmaakt.

Bij deze analyse maken Pryor en Schaffer hoofdzakelijk gebruik van twee soorten gegevensbanken: de *Current Population Surveys* voor de jaren 1970

tot 1996 én de *National Adult Literacy Survey* voor 1992. Uitzonderlijk is dit uiteraard niet; het zijn courant gebruikte gegevensbanken. Maar Pryor and Schaffer gebruiken deze bestanden op een erg intelligente en creatieve manier. Zo beperken ze bijvoorbeeld hun doelgroep tot de leeftijdsgroep 25-49 om vertroebelende effecten van intredende en uitredende cohortes te vermijden, coderen ze hun variabele 'beroep' uitermate gedetailleerd en creëren ze per beroep een variabele 'opleidingsintensiteit' (als het gemiddeld aantal opleidingsjaren dat uitoefenaars van dat beroep achter de rug hebben). Dit alles maakt het mogelijk om op een gedetailleerde wijze te kijken naar de mate waarin de verschillende opleidingsintensiteit voor bepaalde beroepen wél en voor andere beroepen niet is toegenomen. Het wordt ook mogelijk om voor een gedetailleerde reeks beroepen de band tussen opleidingsniveau en cognitieve vaardigheden te meten.

In een eerste deel documenteren de auteurs welke factoren – ras? geslacht? scholing? cognitieve vaardigheden? – de kans verhogen (of verlagen) dat iemand een baan heeft. Ze bekijken de toename inzake scholings- en vaardigheidsvereisten voor verschillende beroepen en analyseren de mechanismen van verdringing en diploma-inflatie. In een tweede deel bestuderen ze de ontwikkeling van de lonen zowel inzake de loonniveaus als inzake de verdeling van de uurlonen. In een derde deel bespreken ze vijf courant gehanteerde verklaringen voor de toenemende baanloosheid van laaggeschoolden en de toenemende loonongelijkheid.

Zonder echt op de details in te gaan, moet duidelijk zijn dat de lezer een uitermate rijk en genuanceerd scala van analyses vindt. Zo wijst hun analyse uit dat de toenemende loonongelijkheid in hoofdzaak te verklaren valt door de sterke stijging van de hogere lonen (en niet door een terugval van de lagere lonen) en dat hoofdzakelijk bij die beroepsgroepen waar niet enkel een duidelijk hogere scholing maar ook een gemiddeld hogere cognitieve vaardigheid kan worden vastgesteld. Deze vaststelling, dat men voor bepaalde beroepen duidelijk niet meer enkel op basis van onderwijsniveau maar wel *op basis van cognitieve vaardigheden* selecteert, is van groot belang. Zij impliceert immers enerzijds dat men onderwijsniveau niet écht als homogeen kan beschouwen en anderzijds dat bij jobs waarvoor een hoge opleiding en hoge cognitieve vaardighe-

den zijn vereist wel eens tekorten in het aanbod kunnen optreden, zelfs als het aantal afgestudeerden met een erg hoog diploma toeneemt.

In het laatste deel bespreken Pryor en Schaffer de mogelijke *beleidsopties*. Hierbij maken zij een onderscheid enerzijds tussen maatregelen die inwerken op de aanbodzijde, op de vraagzijde of op het functioneren van de arbeidsmarkt en anderzijds tussen maatregelen die zijn bedoeld voor het lagere, het midden en hogere einde of het geheel van de beroepsbevolking. Uit deze bespreking blijkt duidelijk dat simpele oplossingen nauwelijks voorhanden zijn. Maatregelen op één vlak vereisen voor een goed resultaat ook maatregelen op andere vlakken. Illustratief is het volgende citaat: “*Simply increasing the demand for workers by the creation of new jobs would not be enough. Such policies would also have to be combined with other programs to match workers with jobs. In addition, effective methods of determining the actual skills of individual workers so that employers would not need to rely on formal educational credentials alone, would have to be combined with changes in labor market institutions so that better information about available jobs is available.*” (p.233). Het boek besluit dan ook met één heel belangrijke boodschap voor het beleid: zolang de problemen van werkgelegenheid voor lager geschoolden en vermindering van de loonongelijkheid niet worden gezien in termen van de gehele arbeidsmarkt zullen de cruciale parameters voor een succesvol beleid onzichtbaar blijven.

Tijdschriftgesprokkel I

De toenemende rol van cognitieve intelligentie (in onderscheid met het onderwijsniveau) blijkt ook uit ander empirisch onderzoek. De klassieke referentie is een artikel van Richard J. MURNANE, John B. WILLETT en Frank LEVY, *The Growing Importance of Cognitive Skills in Wage Determination*, in: *The Review of Economics and Statistics*, 1995, pp. 251-266. Uit de vergelijking van twee longitudinale bestanden blijkt dat voor Amerikaanse mannen en vrouwen de *cognitieve basisvaardigheden* de meest belangrijke invloed uitoefenden op de verschillen in loonsontwikkeling tussen 1976 en 1986. Bovendien blijkt deze invloed kort na het afstuderen minder groot dan een langere tijd na afstude-

ren. (Voor een recenter artikel uit dezelfde stal en dus ook voor een bibliografisch overzicht van de tussenliggende publicaties verwijs ik naar: Richard J. MURDANE, John B. WILLETT, M. Jay BRAATZ, Yves DUHALDEBORDE, *Do different dimensions of male high school students' skills predict labor market success a decade later? Evidence from the NLSY*, in: *Economics of Education Review*, vol. 20 (2001) pp. 311-320.)

Maar recent vindt men deze problematiek ook behandeld in een reeks artikels met als mede-auteur James HECKMAN, bekend econometrist en recent Nobelprijswinnaar Economie. In *Meritocracy in America: Wages Within and Across Occupations*, in: *Industrial Relations*, vol. 38 (1999) pp. 250-296 test hij, samen met zijn mede-auteurs John CAWLEY en Edward VYTACIL, op basis van gegevens uit de *National Longitudinal Survey of Youth* de zogeheten Bell Curve-thesis van Herrnstein en Murray, die de economie van de Verenigde Staten typeert als sterk meritocratisch, gezien cognitieve vaardigheden de loonstructuur zouden bepalen. Heckman en zijn mede-auteurs weerleggen deze stelling. In *Identifying the Role of Cognitive Ability in Explaining the Level of and Change in the Return to Schooling*, in: *The Review of Economics and Statistics*, vol. 83 (2001) n° 1, pp. 1-12 bespreken James Heckman en Edward Vytacil twee methodologische problemen die opduiken bij pogingen om de invloed van het cognitieve te isoleren; met name de onvermijdelijke (hoge) correlatie tussen cognitieve aanleg en scholing enerzijds en de interactie tussen leeftijd en kalendertijd anderzijds. Een samenvatting van het geheel van de onderzoeksresultaten van dit programma vindt men in: John Cawley, James Heckman, Edward Vytacil, *Three Observations on wages and measured cognitive ability*, in: *Labour Economics*, vol. 8 (2001) pp. 419-442. Drie conclusies komen naar voor: 1) aanleg wordt verschillend beloond naargelang ras en geslacht en bovendien verklaart cognitieve aanleg slechts een beperkt deel van de variantie in lonen – de meritocratische stelling wordt hiermee weerlegd; 2) cognitieve aanleg is zo sterk met de traditionele maten voor scholing gecorreleerd dat men onmogelijk hun afzonderlijk effect kan schatten zonder uitermate arbitraire veronderstellingen over de functionele vorm van de loonvergelijking – en deze arbitraire veronderstellingen maakt men in de recente literatuur zonder verpinken; 3)

als men controleert voor cognitieve aanleg dan is er een duidelijk verband tussen lonen en persoonlijkheidskenmerken (of sociale vaardigheden), hoewel ze meestal van invloed zijn via opleidingsresultaten – en dus zijn niet enkel cognitieve aanleg maar *ook persoonlijkheidskenmerken* nodig als men de determinanten van scholing en lonen wil onderzoeken.

Natuurlijk dient men bij dit alles één uiterst belangrijke vraag te stellen: kan men de verschillende vormen van aanleg en vaardigheden wel adequaat meten en hoe doet men dat dan?

Een recent themanummer van de *Oxford Economic Papers*, vol. 53 (2001) n° 3, pp. 375-603 over de relatie tussen economische theorievorming en meten van vaardigheden illustreert dat deze vraag gerechtvaardigd is. De editors van het nummer – Lex BORGHANS (Universiteit van Maastricht), Francis GREEN (University of Kent) en Ken MAYHEW (Pembroke College, Oxford University) – wijzen in een inleidend artikel terecht op de grote discrepantie tussen het grote belang dat men in het publieke discours hecht aan ‘vaardigheden’ en de weinig gesofisticeerde manier waarop men dit begrip in economisch onderzoek meet. Meestal, zo zeggen zij, stelt men zich tevreden met een of andere indicator van het hoogst bereikte onderwijsniveau (ofwel gemeten via het behaalde diploma ofwel via het aantal jaren onderwijs). Maar zo’n indicator is in minstens vier opzichten *deficiënt* als indicator voor het niveau van vaardigheden dat in een economie wordt gebruikt: 1) identieke scholingsniveaus impliceren niet noodzakelijk gelijke vaardigheidsniveaus; 2) zelfs als dit zo zou zijn, maakt mismatch op de arbeidsmarkt dat het bereikte scholingsniveau niet noodzakelijk het gebruikte niveau van vaardigheden aangeeft; 3) scholing kan op de arbeidsmarkt worden beschouwd als een teken van aanleg eerder dan als een aanbod van vaardigheden; 4) vaardigheden verwerft (en verliest) men nog na de periode van (formele) scholing. Deze aspecten compliceren de relatie tussen vaardigheden (of scholing) en economische performantie. Maar deze problematiek werd in het recente verleden nog complexer gemaakt door een belangrijke betekenisverschuiving. In tegenstelling tot vroeger toen zaken als fysieke kracht, gestalte of uithoudingsvermogen belangrijk waren, zijn we nu persoonlijke kenmerken ook als (sociale of zachte) vaardigheden beginnen beschrijven.

Het geheel bevat een pakket van analyses waarin de verschillende, dikwijls inventieve methodes om vaardigheden (in al hun facetten) te meten aan bod komen en laat daarom toe om een aantal belangrijke nuanceringen en distincties aan te brengen. Ik geef slechts enkele voorbeelden. Francis Green, David Ashton en Alan Felstead gebruiken gegevens van de (Britse) Skills Survey om aan te geven dat en welke determinanten de ontwikkeling van verschillende vaardigheden (rekenwerk, problemen oplossen, communicatie, sociale interactie, teamwork) differentieel beïnvloeden. Hun algemene conclusie is dat in de meeste van deze zaken *leren tijdens de arbeidsloopbaan* belangrijker is dan meestal in economische modellen wordt erkend. De analyses van Rolf Van der Velden en Jim Allen leiden tot de beleidsmatig erg belangrijke conclusie dat mismatch inzake opleiding niet noodzakelijk hetzelfde is als mismatch inzake vaardigheden. Hilary Steedman en Steven McIntosh evalueren de bruikbaarheid van de ISCED-categorieën als maatstaf voor het identificeren van ‘laaggeschoolden’. Peter Elias en Abigail McKnight bekijken hoe officiële statistieken mogelijkheden bieden tot het meten van vaardigheden. Daarnaast vindt men onder meer artikels van Peter *Capelli* en een aantal medewerkers en van Richard Freeman en Wolfgang Streeck.

Meest opvallend in dit geheel is wellicht het eerste artikel van de bundel. Cathleen STASZ (RAND, Santa Monica, US) argumenteert er dat (te) veel (economisch) onderzoek over opleiding rust op een visie waarin de notie ‘transfert’ een sleutelrol speelt. Men ziet vaardigheden als iets wat op een bepaalde plaats (in school) wordt verworven en daarna op een andere plaats (op het werk) wordt gebruikt. Men analyseert welke vaardigheden in jobs nodig zijn om deze vaardigheden ergens anders (op voorhand) te kunnen aanleren. Onderzoek wijst evenwel uit dat van een ‘echte’ transfert in de realiteit nauwelijks sprake is en dat er fundamentele verschillen bestaan tussen theoretische, formele kennis en kennis die wordt toegepast. Stasz verwijst onder meer naar een studie van werknemers in de zuivelindustrie die tijdens hun werk efficiënt handelingen uitvoeren zonder zich ervan bewust te zijn dat ze (met behulp van de dimensies van kartons met melk) in feite complexe rekenkundige bewerkingen maken. Ze citeert ook studies die tonen hoe kinderen problemen niet meer kunnen oplossen eens men ze uit de context

van hun straatactiviteiten haalt en ze in een formele leersituatie voorschotelt. Het probleem met deze studies is uiteraard dat ze veelal erg etnografisch zijn en dus weinig oog hebben voor veralgemeenbare, formele maatstaven voor vaardigheden. Niettemin bevatten ze een belangrijke les voor onderzoekers en zeker voor beleidsmakers die in hun analyses of plannen dikwijls weinig oog hebben voor de belangrijke rol van de context waarin vaardigheden worden verworven en toegepast.

Tijdschriftgesprokkel II

Misschien herinnert u zich ook nog de beelden in de media een tijdje terug: onze eerste minister die terugkeert van de Top van Lissabon en via het verenigde gilde der journalisten aan de bevolking meedeelt dat de actieve welvaartsstaat als project nu ook op het Europese agenda is gezet. Bij de vele commentaren die dit nieuwe maatschappij-project sindsdien opriep, is al bij al erg weinig aandacht besteed aan één element uit het betoog van onze eerste minister. Met name aan de band die Verhofstadt legde tussen de 'actieve welvaartsstaat' en de 'nieuwe economie'. Als ik het goed heb begrepen – en ik heb het voor alle zekerheid nog eens nagelezen in een recent nummer van het Documentatieblad van het Ministerie van Financiën, 61e jrg. (maart/april 2001) n° 2, pp. 3-12, waarin men de tekst vindt van een recente toespraak over dit thema – moet de 'nieuwe economie' ons opnieuw een periode van sterke economische groei en welvaartstoename opleveren en zo de materiële grondslag vormen voor het project 'actieve welvaartsstaat'. Onze eerste minister staat natuurlijk niet alleen met de visie dat de combinatie van hoge werkzaamheidsgraad, aanhoudende economische groei, lage inflatie en hoge(re) productiviteitsstijgingen, die in het recente verleden kenmerkend was voor de Amerikaanse economie, typerend is voor een economie waarin ITC en aanverwanten een dominerende rol spelen. Sommige commentatoren – en kennelijk vele van onze beleidsmakers – menen dat de reële basis voor deze visie niet écht samen met de WTC-torens aan diggelen is geslagen. Ze blijven, zoals onder meer minister Van de Lanotte, beweren dat de economische fundamenten op langere termijn gezond blijven. Anderen zijn evenwel van oordeel dat de motor van de 'nieuwe economie' reeds voor 11/9/2001 sputterde of dat er

van 'nieuwe economie' nooit echt sprake is geweest. So what?

✓ Een eerste vraag is natuurlijk of en in welk opzicht de 'nieuwe economie' eventueel nieuw is. Uit de overvloed van boeken die bedrijfsleiders er proberen van te overtuigen hoe ze zich vandaag op een andere manier dan vroeger moeten gedragen en positioneren, zou men gemakkelijk kunnen besluiten dat de regels van het economische spel zodanig zijn veranderd dat een nieuwe economische theorie broodnodig is. *Information Rules. A Strategic Guide to the Network Economy* van Carl SHAPIRO en Hal R. VARIAN, uitgegeven in 1999 door de Harvard Business School Press (en ook verkrijgbaar in Nederlandse vertaling) geeft hier op een nuchtere wijze tegengas. De auteurs – twee economen van wereldfaam op het terrein van de economie van de informatie – baseren zich op hun ervaring als consultants om aan managers de volgende 'mantra' aan te prijzen: "*Ignore basic economic principles at your own risk. Technology changes. Economic laws do not.*" In hun boek geven ze aan, onder meer op basis van case studies, hoe de (traditionele) economische principes en concepten gebruikt bij de studie van informatiesystemen en netwerken kunnen worden omgezet in praktische bedrijfsstrategieën.

✓ Productiviteit en productiviteitsstijgingen spelen een cruciale rol in de hele discussie. Empirisch onderzoek hierover is dan ook meer dan ooit een groeisector in het economisch bedrijf en het overzicht blijven behouden is niet gemakkelijk, al was het maar omdat de techniciteit van dit werk de lat voor leken erg hoog legt. Gelukkig vindt men soms artikels die omwille van hun 'genre' toch een beetje helpen. 'Presidential Addresses to the American Economic Association' vormen zo'n genre en Dale W. JORGENSEN, één van de grote specialisten op dit terrein, heeft van de gelegenheid gebruik gemaakt om op het 113de congres van deze organisatie (op 6 Januari 2001) aan zijn collega's economen een gedegen overzicht te bieden van de relatie '*Information Technology and the U.S. Economy*' (gepubliceerd in: *American Economic Review*, vol. 91, March 2001, n° 1, pp. 1-32). De uitgangsvraag is of de ontwikkeling van IT een tijdelijke schok dan wel een permanente verandering betekent en de focus ligt op de prijsdalingen van IT-uitrusting als belangrijkste verklaring voor de aanhoudende stij-

ging van IT-investeringen. Jorgensen wijst in dit verband op de cruciale rol van de ontwikkelingen in de productie van semi-geleiders en meer in het bijzonder op de substantiële versnelling van deze prijsdalingen in 1995 veroorzaakt door de verschuiving van een driejarige naar een tweejarige productiecycclus als gevolg van een meer intense competitie op de markten voor semi-geleiders. Na een uitvoerige analyse van hoe deze verschuiving van belang is voor de kost van kapitaalgeleiders en zich kan tonen in productiviteitsstijgingen, besluit Jorgensen dat de kans reëel is dat deze ontwikkeling nog een tijdje aanhoudt. De conclusie dat het om een permanente toestand zou gaan, acht hij evenwel erg prematuur – al was het maar omdat hij afhangt van de persistentie van de tweejarige productiecycclus van semi-geleiders.

✓ De *Journal of Economic Perspective*, vol. 14 (2000) n° 4 bundelt enkele artikels die elk een bepaald facet belichten van de relatie tussen IT en de economische groei in de jaren 90. In *'The Resurgence of Growth in the Late 1990's: Is Information Technology the Story'* (pp. 3-22) herbekijken Stephen OLINER en Daniel SICHEL een analyse die ze een zestal jaar geleden uitvoerden. Midden de jaren negentig vroegen veel waarnemers zich af waarom de grote investeringen in informatietechnologie niet zichtbaar werden in de productiviteitsstatistieken. De conclusie van Oliner en Sichel was toen dat het niet om een paradox ging, maar enkel om onrealistische verwachtingen. Vandaag, gebruik makend van dezelfde soort gegevens en van hetzelfde model, luidt hun conclusie anders: informatietechnologie is wél het centrale element in het verhaal over de groei in de late jaren 1990. Het toenemende gebruik van computer hardware, software en netwerkinfrastructuur én de grote winsten in efficiëntie van de computerproducenten verklaren volgens hen ongeveer twee derden van de toename van de arbeidsproductiviteit tussen de eerste en de tweede helft van de jaren '90. Erik BRYNJOLFSSON en Morin HITT bekijken hoe computers de performantie van de bedrijven en de economische groei beïnvloeden. In *'Beyond Computation: Information Technology, Organizational Transformation and Business Performance'* (pp. 23-48) leggen ze de nadruk op de rol die computers als processors van symbolen kunnen spelen in de informatiestromen binnen organisaties en instellingen. Informatietechnologie is daarom voor hen

geen traditioneel kapitaalgoed, maar heeft een meer algemene doelstelling. Ze faciliteren een aantal complementaire innovaties en hun weldoende invloed is derhalve veel breder dan men meet op basis van de investeringen in deze kapitaalgeleiders. Een meer sceptische visie vindt men terug in *'Does the "New Economy" Measure up to the Great Inventions of the Past?'* (pp. 49-74) van Robert J. GORDON. Gordon geeft wel toe dat er zich recent een heropleving van de productiviteitsstijgingen heeft voorgedaan, maar hij betwijfelt of men echt kan spreken over een 'nieuwe economie' in de zin zoals dit het geval was met uitvindingen, zoals elektriciteit, in het verleden. Het belangrijkste argument dat hij hiervoor aanvoert, is dat de productiviteitsstijgingen waarvan sprake te beperkt blijven tot de sector van de computer hardware en aanverwanten. Er is enkel sprake van een spill-over voor een beperkt deel van de industrie, aldus Gordon. Voor de rest – en die rest schat hij op bijna 90% – van de economie is het effect op de productiviteit verbazingwekkend afwezig en heeft de verdieping van kapitaal weinig opgebracht. Het is daarom niet onmogelijk, is de conclusie, dat de belangrijkste bijdrage van computers eerder in het verleden dan in de toekomst ligt.

✓ Even sceptisch is Chris FREEMAN in *A hard landing for the 'New Economy'? Information technology and the United States national system of innovation*, in: *Structural Change and Economic Dynamics*, vol. 12 (2001) pp. 115-139. Dit artikel plaatst het geheel van deze problematiek in een breder institutioneel en historisch perspectief. Hoewel deze aanpak in feite een behandeling van boeklengte verdient, is het synthese-artikel de moeite van het lezen waard. Voor Freeman is een juiste inschatting van de mogelijkheden en beperkingen van de 'nieuwe economie' enkel mogelijk tegen de achtergrond van een theorie van systemen van innovatie. De opkomst van de ICT moet in dit opzicht worden vergeleken met zaken als de mechanisering van de industrie op basis van waterkracht (1780/1815/1848), van industrie en transport op basis van stoomkracht (1848/1873/1895), van industrie, transport en huishouden op basis van elektriciteit (1895/1918/1940), de motorisering van transport en de economie (inbegrepen de oorlogseconomie) (1941/1973/nb), de computerisering van de hele economie (nb/nb/nb) – waarbij de jaartallen aangeven wanneer men het begin, het

toppunt en het einde van bij deze technologische vernieuwingen horende zogeheten Kondratieffgolven kan situeren. Belangrijk om de draagwijdte van ICT te kunnen inschatten, aldus Freeman, is de vaststelling dat deze vroegere innovatiegolven niet enkel voortvloeiden uit een hoge groeivoet van bepaalde industrieën, maar ook van hun toenemend gewicht zodat ze de wereldontwikkeling kunnen drijven. “... *two things historically were needed. First of all, all the limits to the diffusion of each new technology in the rest of the economic system had to be overcome through a combination of changes in the institutional and social framework and productivity increases in other industries. Secondly, worldwide diffusion of the new technology had to be on such a scale that aggregate demand could sustain a worldwide boom and not just an expansion in one or two countries.*” Geen van beide voorwaarden lijkt vandaag voldoende aanwezig om ICT een gelijkaardige rol toe te schrijven als aan de net genoemde innovaties. Als men de huidige hype rond ICT vergelijkt met de situatie bij de opkomst van de automobielenindustrie dan ziet men een aantal merkwaardige gelijkenissen. Freeman citeert uittreksels uit rapporten van de jaren '20, waaruit een euforie spreekt die vergelijkbaar is met deze over ICT vandaag. Mits enige retouches zou men met gemak kunnen doen alsof deze citaten betrekking hebben op de ‘nieuwe economie’ (anno 2000). Hij herinnert er bovendien aan hoe de verantwoordelijke instanties tot ver in 1929 bleven volhouden dat de ‘economische fundamentals’ juist zaten en voor de nabije toekomst een aanhoudende en stabiele economische groei voorspelden. Hoewel hij sterk benadrukt dat niemand met zekerheid de toekomst kan voorspellen en dat een ‘harde landing’ zeker geen uitgemaakte zaak is, toch houden zijn laatste woorden een duidelijke waarschuwing in die beleidsmakers best ter harte zouden nemen: “*Fasten your seatbelts.*”

✓ Tot slot valt er nog te verwijzen naar een boek van de Franse econoom Jean GADREY, specialist van de diensteneconomie en vertegenwoordiger van één van de vele varianten van de *régulation-school*. Zoals uit de titel *Nouvelle économie, nouvelle mythe?* (Editions Flammarion, Paris, 2000, 229 p.) duidelijk blijkt, gaat het hier ook om een boek van een non-believer. Zo betwijfelt de auteur dat door het internet zijn werk (of dat van andere wetenschappers) vandaag zoveel productiever is dan

vroeger. Lezen, discussieren, beoordelen en besluiten nemen – op deze essentiële elementen van de productie van een artikel of een boek heeft het internet toch weinig productieve invloed, zo is zijn conclusie. Integendeel, misschien maakt het teveel aan informatie deze zaken zelfs moeilijker, zegt Gadrey en hij voegt eraan toe dat iets dergelijks ook voor vele andere activiteiten opgaat. Het boek is geschreven voor het grotere publiek van geïnteresseerde leken, legt de problematiek op een duidelijk manier uit en besteedt daarbij ook voldoende ruimte aan de vraag hoe het begrip ‘nieuwe economie’ zelf is ontstaan en welke media het hebben verspreid. Partijdig dus én oproepend tot een brede maatschappelijk debat... maar wel op basis van een evenwichtige kijk op het onderzoek en theoretisch onderbouwd en dus precies daarom waard om te worden gelezen.

Te Signaleren

De goedkoopste manier om op de hoogte te blijven van waar de mainstream der economen zich vandaag onderzoeksmatig, zij het empirisch dan wel theoretisch mee bezig houdt, is wellicht lid te worden van de *American Economic Association*. Voor relatief weinig geld krijgt men dan op geregelde tijdstippen de nieuwe nummers thuis bezorgd van drie tijdschriften, die onder de hoede van deze organisatie worden gepubliceerd – de *American Economic Review*, de *Journal of Economic Perspectives* en de *Journal of Economic Literature*. (Nog goedkoper is uiteraard deze tijdschriften te consulteren in één of andere universiteitsbibliotheek... of, zoals ik geregeld zie doen, ze te lenen van een collega. Maar dat terzijde.) In de *Journal of Economic Literature* vindt men vooral een zeer uitgebreide hoeveelheid abstracts van wat te vinden is in de recente vaktijdschriften. Daarnaast bevat elk nummer ook een beperkt aantal artikels, die elk een gedegen overzicht geven van de state-of-the-art in een bepaald (onderdeel van een) vakgebied. Taai om lezen zijn deze artikels soms wel (en soms ook saai). Maar mits enige inspanning wel leesbaar, want de specialisatie is vandaag zo doorgedreven dat dit soort overzichten leesbaarheid vereist, zelfs als men voor vakgenoten schrijft. De *Journal of Economic Perspectives* is zeker leesbaarder en ook meer onderhoudend. Het tijdschrift is slechts een aantal jaren geleden in het leven geroepen precies om de kloof

met de buitenwereld en tussen de verschillende specialisten onderling te dicht. Ietwat verrassend voor een blad uitgegeven door de behoeder van de economische orthodoxie, vindt men in de redactie van de JEP ook een aantal economen die bekend staan als heterodox of om de 'literaire' kwaliteit van hun geschriften. Elk nummer brengt een of meerdere symposia of bundelt een aantal artikels rond een zelfde onderwerp met de bedoeling om een thema vanuit verschillende perspectieven te belichten. Een goed voorbeeld vormen de artikels over de rol van ICT voor de recente economische groei, die hiervoor werden besproken. De *American Economic Review* zelf heeft voor leken een meer afschrikwekkend imago omwille van het formele karakter van de meeste artikelen en dat maakt het tijdschrift uiteraard veel minder toegankelijk. Maar ik zou toch iedereen aanraden om jaarlijks een blik te werpen op het Mei-nummer van dit tijdschrift. In mei publiceert men immers een overzicht van de papers gepresenteerd op het voorbije congres van de AEA. De gepubliceerde papers zijn meestal vrij kort en gezamenlijk geven ze een goede staalkaart van wat de gemeenschap van (vooral, maar niet uitsluitend Amerikaanse) economen professioneel bezig houdt en al hangt de samenstelling van het programma elk jaar wel enigszins af van de congresorganisator, toch zit er meestal wel een pakket artikels bij dat arbeidsmarktwaarnemers moet interesseren. Zo vindt men in de lopende jaargang een artikel (van James Heckman en Yona Rubinstein) over het belang van non-cognitieve vaardigheden, over het differentiële belang van het begrijpen, spreken, lezen en schrijven van goed Engels voor de lonen in de arbeidsmarkt van migranten, over de invloed van persoonlijkheidskenmerken op arbeidsmarktsucces, waarbij Sam Bowles, Herbert Gintis en Melissa Osborne focussen op wat zij noemen '*incentive-enhancing preferences*' en Rachel Dunifon, Greg Duncan en Jeanne Brooks-Gunn op vaardigheden inzake efficiënte werkorganisatie. De gemeenschappelijke conclusie van dit pakket is dat men de invloed van non-cognitieve of persoonlijkheidskenmerken zeker niet mag veronachtzamen, zij het dat hun effecten zeker niet eenduidig te interpreteren vallen.

Als Literaire Afsluiter

Wie met het oog op de lange en donkere wintermaanden graag een mandje boeken wil sprokkel-

len, dat niet enkel nuttig is (want leuke weetjes bevat en inzicht verschaft in het reilen en zeilen van de economische wetenschap) maar ook aangename, zonet fascinerende lectuur vormt, kan ik zonder enige zweem van twijfel de aankoop aanraden van werken van D. McCLOSKEY – als econoom een product van de Chicago School (en daar uitermate trots op), vanuit dat perspectief gerespecteerd beoefenaar van de economische geschiedenis, auteur van één van de betere (zij het weinig gebruikte) handboeken micro-economie, en (door Mark Blaug) al geruime tijd opgenomen in het Pantheon van de honderd belangrijkste economen sinds Keynes. Een pronkstuk aan de kroon van de beroepsgroep zou je zeggen. Ware het niet dat McCloskey deze kroon – men vergeve mij de woordspeling – in de loop van de jongste twee decennia verschillende keren ontbloot heeft. 'Economical Writing' en 'The Rethoric of Economics', twee artikels die rond 1980 verschenen in respectabele economische tijdschriften poneerden niet enkel dat economen uitermate slecht schrijven. Het centrale argument impliceerde dat economen te weinig inzien dat retoriek een centrale rol speelt in de manier waarop ze anderen en elkaar overtuigen, meer dan door hun wetenschappelijke methode of empirisch materiaal in de strikte zin, en dat het juist daarom zo onbegrijpelijk is dat economen zo slecht blijven schrijven. De stroom geschriften die vanuit deze optiek de ontwikkeling van het economisch denken bekijkt, is niet meer te overzien. Uit de artikels is sindsdien een hele nieuwe en gerespecteerde tak van de economische wetenschap gegroeid. Dus: niet het equivalent van varkensvlees eten (oftewel een taboe brekend) maar eerder zo iets als bloemen nu wél beschouwen als iets eetbaars (oftewel de cultuur verruimend), zou Ivan Illich gezegd hebben. Maar ongeveer een decennium later zet McCloskey een volgende stap. Economen zijn als jongens die spelen in een zandbak en daarbij het verkeerde materiaal gebruiken, zo luidt het in *The Vices of Economists. The Virtues of the Bourgeoisie*. (Amsterdam University Press, 1996, 135p.). Drie belangrijke figuren in de ontwikkeling van het economisch denken en drie tradities staan in de vuurlinie: Paul Samuelson en de (futiele, zegt McCloskey) praktijk om economie te bedrijven op een schoolbord, Rudolf Klein en de (irrelevante, zegt McCloskey) praktijk van het toetsen van de statistische significantie, Jan Tinbergen en de (arrogante, zegt McCloskey) praktijk van social engineering.

Alle drie samen leggen ze de basis voor een praktijk, die men best kan beschrijven als 'eng' in beide betekenissen van het woord – beperkt in haar visie op de realiteit en beangstigend in haar effecten. Vandaar de vraag *How to be Human Though an Economist?* (University of Michigan Press, 2000, 287 p.) die McCloskey gebruikt als titel voor een recente bundel van artikels, verschenen in tijdschriften als de *Eastern Economic Journal* of de *Scientific American* en met telkens een centrale figuur of een belangrijk concept uit de economie in de hoofdrol. Deze boeiende verhaaltjes met een rijkdom aan eruditie en vol wetenswaardigheden zijn bedoeld, zo zegt de auteur, voor lezers die het met de economische wetenschap goed voor hebben, maar zich erg ongemakkelijk voelen bij de huidige gang van zaken in de discipline. Of deze aanpak voor de beroepsgroep verteerbaar is, valt sterk te betwijfelen. Temeer omdat deze perspectiefverschuiving als het ware intrinsiek samenhangt met een belangrijke wending in het persoonlijke leven van D. McCloskey: D. staat vanaf midden de jaren 90 niet meer voor Donald maar voor Deirdre. De geslachtsverandering van een eminent lid van hun beroepsgroep baarde onder economen groot opzien. Moeilijk te begrijpen is dat niet. Ergens in de jaren 80 had ik het genoeg om Donald tijdens beide lunches van een congres op de stoel recht over mij te zien neerploffen – met uitgestoken hand, "Hi, I'm Donald McCloskey. Who are you?" – en toen ik later op internet geruchten hoorde over een postmodernistisch econoom die zichzelf had laten ombouwen tot vrouw (met duidelijke allusies op McCloskey) kon ik het me moeilijk inbeelden. De breedgeschouderde, plompe en macho-achtige Donald als vrouw? *Crossing: a Memoir* (University Press of Chicago, 1999) beschrijft de overgang van Donald naar Deirdre. Het boek geeft niet enkel een bewogen, soms ietwat 'sassy' relaas van de feiten. Het is een uitermate boeiend werkstuk, waarin een geslaagde poging wordt ondernomen om het spel tussen de personages 'Donald' (de man), 'Dee' (de man in de gedaante van een vrouw) en 'Deirdre' (de vrouw) een literaire vorm te geven. Toch is het boek niet in eerste instantie aan te bevelen als intrigerende autobiografische case-study van een gender-change. Maar wel omdat het net als de twee andere boeken beter doet begrijpen welke rollen 'Donald' of 'Deirdre' voor de economie als discipline vervullen, waarom Donald zo veel nadruk legde op de rol van retoriek, waarom Deirdre de huidige

economische wetenschap te eng vindt, te weinig aandacht gevend aan zaken als emoties en liefde... en dus teveel gedomineerd door mannen om écht een menswetenschap te zijn. Lezen dus!!! Maar voor jullie naar de boekhandel rennen nog even een anecdote. Toen ik in maart 1997 de kans had om in aanwezigheid van publiek een uitvoerig gesprek te voeren met Deirdre McCloskey over haar werk, merkte ik – onder het motto 'Does it help to be a Don if You're going to be a Deirdre?' (zoals de titel van één van haar artikels luidt) – op dat ze haar carrière toch had gemaakt door (in de gedaante van Donald) gebruik te maken van dezelfde speeltjes in dezelfde zandbak die ze nu (als Deirdre) leek te verketteren omwille van 'te eng'. De reactie was ontwapenend: ze legde haar hand zachtjes op mijn knie en zei glimlachend: "I was a boy then, you see."

En een kort toemaatje met het oog op de recente actualiteit

De meest recente versie van wat vroeger de Volkstelling heette, zorgde in de voorbij weken voor de nodige commotie. Dit soort discussies is niet nieuw. Ik herinner me levendig de problemen van een collega die lang geleden gegevens nodig had over karakteristieken van campings, maar geen enkele tabel kreeg voor gemeenten met slechts één camping... omdat hij anders zou kunnen gaan kijken op welke camping deze gegevens betrekking hadden. Dat men in dit soort gevallen net als in de voorbije discussie nauwelijks oog heeft voor de deontologie van de onderzoeker laat ik hier buiten beschouwing. Veel interessanter en hoogst belangrijk is een andere vraag: stel dat jij of ik toevallig (of niet) in het bezit zou komen van de geanonimiseerde individuele records van de gegevensbank, zouden wij dan in staat zijn om de personen om wie het gaat echt te identificeren. Voor zover ik weet, is deze vraag in het recente debat niet gesteld. Maar ze is wel het voorwerp geweest van veel nadenken en zelfs van onderzoek naar aanleiding van de beslissing van het Britse *Office for National Statistics* in 1991 om vanuit hun Census zogeheten SARs – *Samples of Anonymized Records* oftewel deelsteekproeven van geanonimiseerde individuele records – ter beschikking te stellen van onderzoekers. Meer specifiek vroeg men zich af hoe groot de steekproeven mochten zijn en hoe klein de geografische

omschrijving waarop ze betrekking hadden zonder de privacy in gevaar te brengen oftewel het risico te lopen dat de identiteit van individuele respondenten werd achterhaald. *Proposals for 2001 samples of anonymized records: an assessment of disclosure risks*, in *The Journal of the Royal Statistical Society. Part A*, vol. 164 (2001) n° 3, pp. 427-447 van Angela DALE en Mark ELLIOTT – beiden van de University of Manchester – bekijkt de ervaring met de 1991 SARs en gaat na of er gegronde redenen zijn om de eerder gebruikte procedure te herzien of te herhalen. De conclusie is duidelijk: zelfs het vergroten van de steekproef en het verkleinen van de geografische omschrijvingen brengen geen risico mee op het vlak van een grotere identificeerbaarheid van de individuen die toevallig in deze SARs verzeilen. Terloops verwijzen zij naar de vaststelling dat er sinds 1991 geen enkele poging tot het schenden van de privacy is vastgesteld, maar hun belangrijkste argument rust op de onwaarschijnlijk kleine kans dat iemand ooit één individuele record met één en slechts één reëel individu zal kunnen matchen. Deze kans is onwaarschijnlijk klein omdat een individuele record, zelfs als men beschikt over een redelijk groot aantal variabelen, nooit voldoende specifiek zal zijn. Dit is om verschillende redenen het geval: categorieën waarin men de gegevens codeert, zijn niet specifiek genoeg; gegevens veranderen na een tijdje en zijn dus niet meer van toepassing als men de match zou

willen maken; informatie is niet altijd accuraat. Laat mij duidelijk zijn. Dit betekent niet dat deze gegevens onbetrouwbaar zouden zijn en dus ongeschikt voor wetenschappelijk onderzoek. Het betekent wél dat de gegevens niet specifiek genoeg zijn om een reële individuele identificatie mogelijk te maken en dat men voor gegevens die wel erg specifiek zouden kunnen zijn – zoals uitermate weinig voorkomende, want hoge inkomens – de nodige bijkomende maatregelen moet nemen om ze in bredere categorieën onder te brengen. Als de gegevens van Dale en Elliott correct zijn en als hun redenering klopt, valt er dus van een ‘Volkstelling’ weinig gevaar te verwachten voor ‘onze’ privacy. Waarmee niet gezegd wil zijn dat men het niet beter had kunnen doen en veel van de heisa had kunnen vermijden door een ietwat betere communicatie en marketing. Wie dezer dagen in Italië rondloopt, krijgt trouwens een goed voorbeeld van hoe het beter kan. Op allerlei posters en in tal van publicaties wordt de Italianen meegedeeld dat een Census zal plaats vinden, waarom deze van belang is voor de gemeenschap en het individu en dat anonimiteit uitermate streng wordt gewaarborgd. Een voorbeeld om te onthouden dus.

Walter Van Trier
SONAR

Rik Huys

Uit de band ?

De structuur van de arbeidsverdeling in de Belgische autoassemblagebedrijven

In dit boek wordt de arbeid in de Belgische autoassemblagebedrijven beschreven. Gedurende de jaren negentig werd het debat over de vormgeving van de arbeid in de autoassemblage in belangrijke mate gedomineerd door

de 'slanke productie'. Dit model, gebaseerd op de werkwijze van het Japanse Toyota, pretendeert aanzienlijke productiviteitswinsten op te leveren. Het aanpassen van de wijze van arbeidsverdeling, in de richting van meer taken en verantwoordelijkheden voor de productiewerknemers op de werkvloer, speelt daarbij een belangrijke rol.

Ook Europese autoassemblagebedrijven sleutelen koortsachtig aan hun model van arbeidsverdeling. Maar wat er precies verandert, wat de reikwijdte en diepgang zijn van deze veranderingen en hoe dit alles geïnterpreteerd moet worden, blijven open vragen. Het zijn deze vragen die alvast voor de Belgische autoassemblagebedrijven in dit boek beantwoord worden.

Aan de hand van objectieve criteria wordt de actuele toestand inzake arbeidsverdeling beschreven. Het boek richt zich daarom tot diegenen die zich wars van normatieve slogans op de hoogte willen stellen van de feitelijke toestand van de arbeid in de autoassemblagesector.

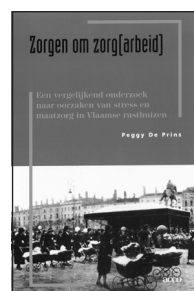
RIK HUYS is doctor in de sociale wetenschappen en wetenschappelijk medewerker aan het Hoger Instituut voor de Arbeid van de K.U.Leuven.

ISBN 90 334 4887 4
Prijs: 2400 BEF / 59,50 EUR
(excl. portkosten 120 BEF)

Peggy De Prins

Zorgen om (zorg)arbeid

Een vergelijkend onderzoek naar oorzaken van stress en maatzorg in Vlaamse rusthuizen

Waarom leidt de beroepsuitoefening van het verplegend en verzorgend personeel in het ene rusthuis tot negatieve welzijnsgevolgen en in het andere rusthuis juist niet? Een veelomvattende vraag waarop in dit boek stapsgewijs een antwoord wordt gezocht. In dit boek wordt meermaals verwezen naar de bezwarende omstandigheden waaronder rusthuismanagers hun beleid moeten voeren. Bovendien vormen rusthuizen in wezen dubbelzinnige entiteiten. Enerzijds functioneren ze volwaardig als ondernemingen, anderzijds vormen ze op een bepaalde manier ook 'leefwerelden'. Anders dan in productiebedrijven draagt men er ook de verantwoordelijkheid voor de communicatieve en existentiële kwaliteit van het 'productieproces'.

Dr. PEGGY DE PRINS is sociologe en is verbonden aan de faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen UFSIA-RUCA.

ISBN 90 334 5037 2
Prijs: 1493 BEF / 37,00 EUR
(excl. portkosten 120 BEF)

ISBN 90 334 5037 2
Prijs: 1493 BEF / 37,00 EUR
(excl. portkosten 120 BEF)

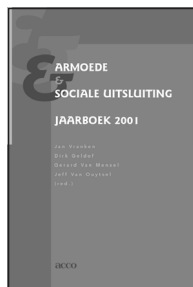

Uitgeverij Acco
Brusselsestraat 153, 3000 Leuven
tel. 016/62 80 00 – fax 016/62 80 01
e-mail: uitgeverij@acco.be

Jan Vranken, Dirk Geldof,
Gerard Van Menxel en Jeff Van Ouytsel (red.)

Armoede en sociale uitsluiting

Jaarboek 2001

Voor de tiende keer biedt het *Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting* een actuele en commentarierende stand van zaken van armoedecijfers, beleidsmaatregelen, onderzoeksresultaten en maatschappelijk debat. Het *Jaar-*

boek wil een leidraad en werkinstrument zijn voor al wie actief is op het terrein van de armoedebestrijding. Voor studenten en al wie niet zo vertrouwd is met de armoedeproblematiek is het een ideale kennismaking en een inspiratiebron voor verdere studie. Samen met een aantal gastauteurs staan de auteurs stil bij de uitdagingen voor het armoede- en sociaal beleid aan het begin van de 21ste eeuw. 'Actief, lokaal, globaal en duurzaam' vormen daarbij de leidraad.

Naast de auteurs leveren ook een 20-tal onderzoekers op het domein van 'Armoede' een bijdrage aan dit *Jaarboek*.

ISBN 90 334 4900 5

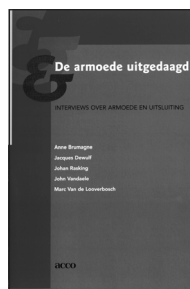
Prijs: 1295 BEF / 32,10 EUR

(excl. portkosten 120 BEF)

Anne Brumagne, Jacques Dewulf,
Johan Rasking, John Vandaele en
Marc Van de Looverbosch

De armoede uitgedaagd

Interviews over armoede en uitsluiting

In achttien interviews getuigt een bonte maar sterk geëngageerde groep Vlamingen – een bijna toevallige mix – over armoede en sociale uitsluiting. Ze leggen hun hart op de tong en geven hun visie op een succesvolle strijd

tegen onrechtvaardigheid, onbillijkheid en achterstelling.

Hierbij staat de toekomst centraal, want de interviews peilen naar de grote uitdagingen op termijn. Ze bevatten geen concrete voorstellen of wetenschappelijke analyses, maar ze onthullen grote bekommernissen, twijfels en soms ook verrassende suggesties.

De getuigenissen zijn erg uiteenlopend maar hebben één eigenschap gemeen: ze drijven allemaal op een sterke betrokkenheid, ze delen de ernst en het belang om armoede en sociale uitsluiting als een permanente en centrale maatschappelijke uitdaging te stellen.

Daarom vormen deze interviews, afgenomen in de periode juist voor en na 11 september, een prikkeling, een inspiratie, een uitnodiging en een uitdaging aan ieder actief lid van onze welvaartssamenleving.

ISBN 90 334 5039 9

Prijs: 996 BEF / 24,70 EUR

(excl. portkosten 120 BEF)

Uitgeverij Acco
Brusselsestraat 153, 3000 Leuven
tel. 016/62 80 00 – fax 016/62 80 01
e-mail: uitgeverij@acco.be